

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

חג השבועות ופרשת נשא תשפ"ג שנה רביעית גליון 191

בענין עירוב תבשילין למי שאינו צריך לעשות מלאכה ביו"ט

כדי להתיר הדלקת הנר מיו"ט לשבת, אבל לדעת הר"ף והרמב"ם ז"ל לפי הבנת מרן ז"ל א"צ לערב כולל, אלא שלדעת הרב מ"א והרב השיירי ז"ל לכ"ע צריך לערב בשביל ההדלק, וכבר כתבנו דמדברי הרשב"א והר"ן משמע כדברי מרן ז"ל, לכן נראה שהבא לערב אין לו לברך דספק ברכות להקל, עכ"ל, ונראה דס"ל דבכל גוונא אינו מברך כשאינו עתיד לעשות מלאכה.

ועכ"פ בחורים שאינם עושים מלאכה אין מברכין על עירובם, ויל"ע בבחור ישיבה הרוצה לעשות עירוב תבשילין בעצמו בברכה איזה מלאכה יוכל לעשות כדי שיוכל לברך על עירובו.

יבואר אם ברירת ספרים מותר ביו"ט ואם אפשר לערב על זה ע"ת

והיה מקום להציע שביו"ט סמוך לשבת יבררו מתוך ערימות ספרים את הספרים הנחוצים להם לשבת כשאנו לאלתר, ולאמורה כמו שהותר ברירה לאכילה ביו"ט הכי נמי הותר ברירה של שאר צרכי האדם לעצמו שהרי אמרין מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, והעירוב תבשילין יתיר את הברירה הזו לצורך שבת, וביו"ט רשאי לברור אוכל מתוך הפסולת לאחר זמן וממילא יותר לעשותו גם לצורך שבת.

אמנם בעיקר היתר זה שיהא מותר ברירת ספרים או בגדים ביו"ט כמו שהותר ברירת אוכלין בספר חוט שני יו"ט פקפק בזה שהרי הרמב"ם פ"א מיו"ט לא התיר משום מתוך אלא ההוצאה וההבערה, ובגמ' מצאנו מתוך לשחיטה בגמ' כתובות דף ז' ומתוך לבישול בגמ' ביצה דף י"ב אבל בשאר מלאכות לאו כו"ע מודו דמותר משום מתוך, ואע"פ שהתוס' בשבת דף צ"ה כתבו להתיר בונה ביו"ט משום מתוך, אבל הרמב"ם פליג בזה, ולחיי קשה להתיר ברירה בדברים שאינם אוכל נפש משום מתוך.

יבואר שעירוב תבשילין אין מתיר אלא צרכי סעודה להר"ן

אכן בעיקר הדבר אם מהני לעשות עירוב תבשילין לברירת ספרים הוא מלתא דתליא בפלוגתא, דנחלקו הפוסקים האם עירוב תבשילין מתיר דבר שאינו צורך סעודה, ובשו"ע סימן תקכ"ח כתב לענין עירוב חצירות שעושהו מיו"ט לצורך שבת דאין העירוב תבשילין מתיר לעשות עירובי חצירות, ובמג"א שם כתב בשם הר"ן דהיינו טעמא משום דלא מהני עירוב תבשילין לדבר שאינו לצורך סעודה, וההוצאה אינה צרכי סעודה.

אמנם ברעק"א (בס"י ש"ב ובס"י תרס"ז) כתב בשם אליה רבה לענין לגלול ס"ת מיו"ט לשבת דמותר על ידי עירוב תבשילין, וכתב ברעק"א דלדברי הר"ן דלא מהני עירוב תבשילין אלא לצרכי סעודה הכי נמי לא מהני עירוב תבשילין לצורך לגלול הס"ת מיו"ט לשבת, אלא דאח"כ צדד לומר דכל שאינו אלא הכנה מיו"ט לשבת אינו צריך עירוב תבשילין, ושרי גם בלא עירוב תבשילין, והוכיח כן מהמשנה בשבת דף ק"ג שאמרו רבי ישמעאל ואומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת וכ"ש דמקפלין כלים מיו"ט לשבת דכל שאינו מלאכה אלא הכנה מותר מיו"ט לשבת ע"ש.

ונמצא דכל שאינו צרכי סעודה והוא מלאכה להר"ן לא מהני עירוב תבשילין, אך בדבר שאינו מלאכה אע"פ דלהר"ן לא מהני עירוב אבל למה שכתב ברעק"א אי"צ עירוב, ונמצאו למדים דלברירת ספרים לא מהני עירוב להר"ן שהרי אינו צרכי סעודה וא"כ לא תועיל עצה זו לברור ספרים.

אך יש בידם לקלף איזה שהוא דבר מאכל, דקילוף הוי בורר, והוא גם מלאכה שהיא מצרכי סעודה, וכגון שיקלף ביצה שלא על מנת לאכלה אלא להר"ן דכה"ג אם עושהו מיו"ט לחול הרי הוא אסור אבל לשבת שרי לעשותו על ידי עירוב תבשילין, אבל יש ליהדר שלא לקלף דבר שאינו מתקלקל אם היה מקלפו מערב יו"ט, דבזה אסור לקלפו ביו"ט למש"כ הרמ"א דכל שאפשר לעשותו מערב יו"ט אין לעשותו ביו"ט.

המלאכות, ודלא כהמגיד משנה (שם) שכתב שדעת הרמב"ם דלית ליה מתוך אלא בהוצאה והבערה.

בבחורי ישיבה מצוי מאוד שאינם צריכים לעירוב תבשילין כיון שאינם עשויים לעשות מלאכה מיו"ט לשבת, והדלקת הנר נחלקו הראשונים אם צריך עירוב תבשילין, וכשאנו עושה מלאכה מיו"ט לשבת נסתפקו הפוסקים האם יכול לעשות עירוב תבשילין בברכה, דשמא הברכה היא רק על ההיתר שהותר לו לבשל על ידי עירוב תבשילין, והוא מצוותו שיהא לו אפשרות להכין צרכי שבת ביו"ט.

ובספר לקט יושר תלמיד תרומת הדשן חלק א' עמוד קב ענין ב' כתב וז"ל וזכרנו שלא ראיתי בבית הגאון זצ"ל שהבחורים עושין עירוב תבשילין לעצמן, וכמה גדולים אמרו שלא ראו שעשו הבחורים עירוב תבשילין לעצמן, אבל מקצת הגדולים אמרו שנראה בעיניהם לעשות הבחורים ע"ת לעצמן, עכ"ל, ובספר שלמי תודה כתב שמרן בעל דרך אמונה אמר בשם מרן החזו"א שמי שמתארח אצל חוריו ואינו עתיד לעשות מלאכה לא יברך על עירוב תבשילין.

יבואר אם המערב להתיר המלאכה אע"פ שלא עשה מלאכה מ"מ עשה מצווה

ולכא' היה מקום לומר שההכשר לבד מחייבו לעשות עירוב תבשילין, ודמאי לנטילת ידים שכתב הריטב"א בחולין דף ק"ה דגם אם נטל ידיו ונמלך שלא לאכול אינו ברכה לבטלה דסו"ם הכשיר ידיו לאכילה וקיים מצוותו, והכ"נ לגבי עירוב תבשילין כיון שעשה עירוב תבשילין התיר המלאכה מיו"ט לשבת וכל שהותר לו המלאכות הרי קיים מצוותו.

אמנם נראה שהרי גם בנטילת ידים כל שאינו עתיד לאכול אינו יכול לברך על נטילת ידים כדי שיהיו ידיו מוכשרים לאכילת פת, אלא שאם נטל ידיו ולבסוף לא אכל אין ברכתו לבטלה, וא"כ הכי נמי נימא שכל שאין עתיד לעשות מלאכה אינו מברך על ההיתר לחורו.

יבואר דעירוב תבשילין הוא מצווה ונטילת ידים אינו אלא מתיר האכילה

אלא שיש לחלק בין עירוב תבשילין לנטילת ידים, שעירוב תבשילין איכא מצווה לערב כדאיתא בשו"ע סימן תקכ"ז ס"ז, אבל נטילת ידים אין מצווה לטול ידיו אלא אם צריך לאכול אסור לאכול בלא נטילת ידים, והוי כשחיטה שאינה מצווה אלא הוא מתיר האכילה, וא"כ אפשר שמצווה לעשות העירוב רק להתיר המלאכה מיו"ט לשבת.

ובחוט שני יו"ט כתב דאם הוא מסופק אם יעשה מלאכה יכול לברך על ההיתר שהותר לו לעשות מלאכה.

יבואר שיש חילוק בין המתארח בשבת או שהכין הכל מערב יו"ט

והיה מקום לומר שחילוק בין מי שמתארח אצל אחרים שאין מוטל עליו צרכי האכילה, וכן בחורים בישיבה שאין הכנת הסעודה מוטלת עליהם, להכי אין מברכין על עירוב תבשילין, אבל מי שצרכי הסעודה מוטלין עליו אלא שכבר הכין הכל מבעוד יום אפשר דשפיר מברך על עירוב תבשילין כדי שיוכל לעשות מלאכה לצורך שבת אם יצטרך לכך.

והוראת הלקט יושר לא היה אלא בבחורים, וכן מרן החזו"ן איש לא אמר שלא לברך אלא במי שמתארח אצל אחרים, אבל מי שמוטל עליו צרכי הסעודה אפשר דשפיר עושה עירוב תבשילין ומברך עליו אפילו שהכין הכל מבעוד יום.

אמנם במאמר מרדכי סימן תקכ"ז ס"ח נסתפק גם במי שמוטל עליו צרכי הסעודה אלא שכבר בישל ואפה הכל מערב יו"ט אם עושה עירוב תבשילין בברכה, וז"ל ויש לחקור במי שדעתו שלא לאפות ולא לבשל כלום מיו"ט לשבת כגון בשביל צרכי שבת מע"ש וכיצא א"כ צריך לערב או לא, ונראה דלדעת ה"א אעפ"כ צריך הוא לערב

* אמנם דעת הלחם משנה והשער המלך (פרק א' מהלכות יום טוב הלכה ד') והפני יהושע ביצה דף י"ב והצל"ח, ומחצית השקל (אורח חיים סימן תק"ח) דגם להרמב"ם שפיר אמרין מתוך בכל

אך מ"מ אפשר להציע להטמין מיו"ט לשבת להניח ע"ג הפלטה ממש את המאכלים, וכה"ג לכו"ע בענין עירוב תבשילין, וכדאיתא בגמ' ביצה דף כ"א ע"ב שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר בדברי בית שמאי אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב, והקשו אי דלא אנה עירובי תבשילין מ"ט דבית הלל שהתירו להטמין מיו"ט לשבת יעו"ש, ומבואר שאין להטמין מיו"ט לשבת בלא עירובי תבשילין, וכמו שאומרים בנוסח העירוב ודין יהא שרא לנא וכו' ולאטמוני, ואע"ג דמוכרין בהנחת העירוב הדלקת הנר יש מן הראשונים דס"ל שאינו צריך ע"ת, אבל בזה מפורש בגמ' שאין להטמין בלא עירוב תבשילין.

ואע"פ שאין בהטמנה מלאכה מכל מקום אסרוהו חכמים גזירה שמה יבשל וכל שלא עשה עירוב תבשילין גזרו שמה יבשל מיו"ט לחול, ולכן להטמנה מיו"ט לשבת צריך עירוב תבשילין, וא"כ כל המטמין מיו"ט לשבת שפיר יכולים לערב בברכה.

והוא הדין להניח הקדירה המבושלת על גבי הפח שעל הגז או על הפלטה שאסור לעשותו בשבת שאין מניחין לכתחלה בשבת וכן אסור להניחו מיו"ט לחול, אבל מיו"ט לשבת מותר על ידי עירוב תבשילין.

ואם אינו מתאפשר להם לעשות ע"ת יכולים לסמוך על העירוב של ראש הישיבה המערב בשבילם, וכה"ג ל"ח כשכחו לערב, כיון דסמכו להדיא על עירובו שמערב עבורם, (ועי' בזה עוד בגליון 36).

בעניין הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס

ובסדר היום כתב ויש נוהגין בתבשיל של חלב ונותנין דבש עליו לקיים מה שנאמר דבש וחלב תחת לשונך.

יבואר דכשאין עצרת חל ביום מתן תורה השעיר שמקריבין בו נקרא חטאת

ובספר בנין שלמה ח"ב סימן ל"ו כתב שם דברים מחודשים מאוד בשם אחיו הגאון ר' בצלאל, וז"ל ואכן לענין עיקר ד' הירושלמי דאמר דמשו"ה לא כתיב חטאת בקרבנות המוספים של שבועות בפרשת פינחס משום דקיבלו ישראל אז על עצמם עול תורה מעלה עליהם כאלו לא חטאו מעולם, דהעיר ע"ז מר אחי דא"כ היכי כתיב בפרשת אמור ושעיר עזים אחד לחטאת, ואמנם הוא מויתב לה והוא מפרק לה בטוב טעם ודעת, דהנה בקרא דפרשת המוספים של שבועות דכתיב שם והקרבנתם עולה נמסר במסורה דהך עולה צ"ל מלא וא"ו עולה, ואף דבכל התורה ונביאים וכתובים תיבת עולה הוא חסר כאן צ"ל מלא, וכתב בבעל הטורים דהוא"ו בא לרמוז דשבועות הוא בששה בסיון, ולכאורה מאי שייכות זה לרמוז כאן אצל העולות דמוספין.

ואמר מר אחי דשפיר יש שייכות לזה, ובוה יתיישב גם קושיא הנ"ל, והוא בהקדם הא דאמרין ברה"ד דף ו' ב' דעצרת פעמים ששה ופעמים חמשה ופעמים שבעה, ובהקדם עוד הא דאמרין בזבחים דף ט' ב' דחטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת כנחשון כשרה, דחטאת נחשון עולה הוא, ע"כ היוצא לנו משם דחטאת שאינו בא לכפרה מקריא עולה, ובוה יבואר היטב דמשו"ה נמסר במסורה דהך עולה צ"ל מלא, לרמוז דבחג השבועות תקריבו רק עולות בלבד דגם שעיר החטאת לעולה יחשב, משום דכיון שקבלו התורה בו ביום א"צ חטאת כלל, אך כל זה אם חל עצרת ביום שישי בסיון דהיינו ביום תקריבו רק עולות בלבד דגם שעיר החטאת לעולה יחשב משום דכיון שקבלו התורה בו ביום א"צ חטאת כלל, אך כל זה אם חל עצרת ביום שישי בסיון דהיינו ביום שקיבלו ישראל התורה ולזה כוון הבעל הטורים ז"ל במש"ב דהוא"ו מרמז לנו דאימתי הוא עולה מלא בזמן שחל שבועות ביום שישי דאז א"צ חטאת וממילא גם החטאת לעולה יחשב והוא"ו בא לרמוז על שני דברים דבחג השבועות הכל עולות נינהו אם חל בששה בסיון, אבל בפרשת אמור בא הכתוב לאשמועינן דימנין דהשעיר הוא בא לחטאת ככל שעירי חטאות שבכל המועדים, והיינו אם עצרת אינו חל ביום קבלת התורה רק דחל ביום ה' לחודש או ביום ז' לחודש, כן שמעתי מפי מר אחי הגאון וצ"ל משיב דברים נכוחים, עכ"ל.

ומבואר בזה דס"ל דכל שלא חל ביום מתן תורה הרי חג שבועות הוא ככל יום טוב ואין בו השמחה והכפרה המיוחדת של מתן תורה.

יבואר דיום מתן תורה אינו אלא ביום חמישים לספירה ולא ביום החדש

אמנם בפשוטו היה נראה דיום מתן תורה אינו חל ביום החדש כלל אלא ביום חמישים לספירת העמר באותו יום הרי הוא יום מתן תורה ואינו מתחלק יום טוב של עצרת מזיום מתן תורה, דכל החג נקרא חג שבועות על שם הספירה ומשום דקבלת התורה צריכה ספירה לפנייה וביום החמישים נעשים ישראל מוכשרים לקבל תורה והרי יום חמישים הוא בגוונא חדא עם היוכל שבשנת החמישים חוזרים ישראל לשרשם כמשי"כ ושבתם איש אל אחוזתו ולכן גם קבלת התורה הוא גם כן ביום חמישים שהוא לחזור לשרשינו שאנו חבוקים ודבוקים בקוב"ה.

יבואר שיום מתן תורה הוא ביום החמישים לספירת העמר ולא באיזה יום בחדש

וראיתי בנמוקי הגר"ב בפסחים דף ס"ח שכתב וז"ל והנראה לי ברור בס"ד דברי התוס' נכונים וברורים דגם בזמן הבית שהיה עצרת פעמים חמשה פעמים כו' מ"מ עצרת בכל זמן הוא ביום שנתנה התורה כיון שהעצרת לא תליא בימי החודש כמועדים ורגלים פסח וסוכות שהם בט"ו לחודש או ר"ה ויוה"כ שהם תלויים בימי החודש ועצרת הוא חמישים יום מן העומר בכתוב וספירתם לכם וגו' תספרו חמישים יום וא"כ אין נ"מ אי מתרמי בחמשה לחודש או בששי או בשביעי כיון שעכ"פ כלו מספר החמשים יום, ואם כי בעת מ"ת כלו החמשים יום בששה בסיון היינו משום שאז היו החדשים כסדרן ואם

איתא בפסחים דף סח עמוד ב' כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם, רבי אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, אמר רבי אליעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מאי טעמא יום שנתנה בו תורה הוא.

ויש לתמוה שהר"ף ריש פ"ב דביצה הביא מימרא דר"א דהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, ולכאורה הוא ללא צורך, שהרי קיי"ל כר' יהושע דבבב"ז יו"ט צריך חציו לה' וחציו לכם, ומאי נפ"מ במה שהכל מודים בעצרת דבעינן לכם.

יבואר דבשמחת יו"ט של עצרת צריך לכוון או לומר שהוא גם לשמחת התורה

ובשיחות ומאמרים ממרן הגאון ר' ראובן גרובובסקי וצ"ל כתב דנפק"מ במימרא דר"א שכשמוחים בעצרת צריך לכוון גם לשמחת התורה כדי לקיים מימרא דר"א דיום שנתנה בו תורה חייב בשמחה יתירה.

ובספר חוט שני יו"ט סימן תקכ"ט ס"א כתב בהא דהכל מודים בעצרת דבעינן לכם והרי בכל יו"ט בעינן לכם, אלא על כרחך דהא דבעינן לכם בעצרת אינו מדין שמחת יו"ט הרגיל, דשמחת יו"ט הוא לשמוח עם היו"ט שנצטוונו ושמחת בחגך, וקמ"ל הגמ' דבעצרת יש ענין נוסף לקיים את השמחת יו"ט עם המתן תורה, ולכן אף דק"ל דחציו לה' וחציו לכם הווקף הר"ף להביא דבעצרת בעינן נמי לכם לקיים את השמחה ולכטאות את השמחה עם מתן תורה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל כמו שפרש"י, ועל זה הביאה הגמ' איך האמוראים קיימו את הלכם של שבועות ואיך ביטאו שיום זה נוח ומקובל לישראל שרב יוסף אמר בסעודת יו"ט אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, כלומר שביטא את שמחת יום מתן תורה כלפי עצמו את הזכות שזכה ללמוד תורה ותרוממותו כלשון רש"י, עכ"ל.

אמנם כל זה לא נתבאר בדברי הפוסקים שצריך לכוון בסעודת יו"ט של עצרת גם על שמחת התורה, וכן לא נתבאר שצריך לומר בסעודה דברי שבח על התורה כדי לבטאות את השמחה היתירה שיש בשבועות על התורה.

יבואר דכשחל עצרת שלא ביום מתן תורה צריך לעשות שמחה נוספת ביום מתן תורה

ובספר חמדת שלמה ביצה דף ט"ז כתב לבאר בזה, דהרי עצרת פעמים בה' פעמים בוי"ו ופעמים בז', ויום מתן תורה היה בוי"ו, וא"כ כשאנו יצא בוי"ו סיון הרי אינו יום מתן תורה, וצריך לעשות שמחה ביום שנתנה תורה בשביל להראות שיום זה נח ומקובל עליו, וכתב שם וז"ל והנה בלתי ספק כשנוכח לקדש ע"פ הראיה שיהיה ב"ד גדול בירושלים במהרה בימינו אמן סלה, ואיתרמי שיהיה אייר מלא ויהיה יום העצרת יום לפני זמן מתן תורה, בלתי ספק שגם ביום מתן תורה נעשה משתה ושמחה לכבוד יום מתן תורה.

וכתב שם ובוה אתי שפיר מה שהקשינו למאי אצטרך לאשמועינן שר"א מודה דבעינן בעצרת לכם הרי לא קיי"ל כר"א, אלא דנפק"מ לדידן כשנוכח לקדש החדש ע"פ הראיה במהרה בימינו אמן סלה צריכין לעשות משתה ביום מתן תורה אף אם יתרמי שיהיה ביום שלאחר עצרת, עכ"ד.

ואפשר דהיינו טעמא שנהגו באכילת מאכלי חלב בשבועות כדי לעשות סעודה מיוחדת בשביל שמחת קבלת התורה וכמש"כ הבאר היטב שנהגו לאכול דבש וחלב, וכתב בחק יעקב בשם הכל בו שהוא משום שהתורה נמשלה לדבש וחלב שנאמר דבש וחלב תחת לשונך, ואיתא במדרש בשם שאין התינוק יכול להתקיים ללא חלב כן כל קיומם של ישראל על התורה, וסעודת החלב הוא על שמחת קבלת התורה.

ובמדרש שיר השירים רבה פרשה ד' איתא רבנן אמרי כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערובין על שומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה נוח לו שלא אמר, וחזוין דהדבש והחלב המעורבין יחד הם מרמזין למתיקות התורה בשלימותה

יבואר אם מה דבעינן לכם מחייב אכילת פת

והנה יש לתמוה על תמיהתו שהרי ברעק"א שם ביאר שמשום כבוד ועונג אין האשה חייבת לאכול פת ביום טוב משום שהוא מצוות עשה שהו"ג ופטורה, ומשום שמחה נחלקו הראשונים אם חייבת בשמחה, ואפי' אי נימא דחייבת בשמחה אבל אין השמחה מחייבת אכילת פת אלא בשר ויין, וכיון שאינה חייבת באכילת פת להכי אינה חוזרת אם שכחה יעלה ויבוא בברכת המזון ביו"ט.

וא"כ גם בעצרת הרי אע"פ דמחייבין לנשים לשמוח בעצרת משום דבעינן לכם ביום שנתנה בו תורה אבל מנ"ל דחייבות באכילת פת משום לכם דאפשר דלכם אינו מחייב אלא בשמחה יתירה אבל אינו מחייב באכילת פת וצ"ע.

אלא דאפשר דס"ל בזה דלא כהרעק"א אלא שחייב שמחה וכן לכם מחייב פת וכמש"כ הרא"ש בפ"ז דברכות בשם רבינו יהודה, והיינו טעמא דהשמחה בבשר ויין אינו אלא באכילת קבע של סעודת פת, וא"כ אפשר דלכם גם כן אינו אלא באכילת קבע וצ"ע.

יבואר דבעצרת אין מתענין תענית חלום

אמנם נראה פשוט בכל זה דנפק"מ בהא דאמר רבה הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם שהרי אמרו שם פסחים דף סח עמוד ב' מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי, עצרת יום שניתנה בו תורה, והרבה ראשונים פירשו דהוי יתיב בתעניתא היינו כשאירע לו תענית חלום אבל שאר תענית אסור בשבת ויום טוב, וביו"ט של עצרת אסור לישב בתענית גם כשאירע לו תענית חלום משום שהוא יום שנתנה בו תורה, וכ"כ המגן אברהם.

בענין אם מותר להפסיק לעניית קדושה לאחר ברכת התורה

יבואר אם פסוקים שאומרים בדרך תחנונים חשיבי כדברי תורה

אולם יש לדון דיהא מותר לו לענות קדושה כיון דמה שעונים בקדושה קדוש קדוש וגו' וברוך כבוד וגו' הם פסוקים בנביא, וא"כ כשעונה קדושה הרי אומר דברי תורה ולא הוי הפסק לאחר ברכת התורה.

אך לכא"ז זה תלוי במה' הראשונים אם פסוקים שאומרים בדרך תחנונים אם מותר לאומרם קודם ברכת התורה, דלהראשונים דמותר לאומרם קודם ברכת התורה ע"כ דלא חשיבי כדברי תורה וא"כ הוא הדין דלא חשיבי כדברי תורה כדי שתחול ברכת התורה עליהם, אבל להראשונים דסברי דצריך לברך ברכת התורה קודם שאומרים ע"כ דסברי דגם כשאומרים דרך תחנונים חשיבי כדברי תורה וא"כ אף לאחר ברכת התורה יכול לאומרם.

ובשו"ע בסי' מ"ו סעי' ט' הביא ב' דעות בזה, וז"ל לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה, אעפ"י שהוא אומרם דרך תחנונים. ויש אומרים שאין לחוש, כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, ונכון לחוש לסברא ראשונה. והרמ"א כתב אבל המנהג כסברה אחרונה, שהרי בימי הסליחות מתפללים הסליחות ואח"כ מברכין על התורה עם סדר שאר הברכות, וכן בכל יום כשנכנסין לבהכ"נ אומרים כמה פסוקים ותחנונים ואח"כ מברכין על התורה. ונהגו לסדר ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר, ואין לשנות.

וא"כ כיון דחיש' להך סברא דאע"פ שאומרים דרך תחנונים מ"מ לא יאמרו קודם ברכת התורה, והיינו דלהך סברא פסוקים שאומרים דרך תחנונים לא חשיבי

בשנים אחרות מתרמו מלאים או חסרים מ"מ כבר כלו החמשים יום וא"כ בכל זמן עצרת ביום מתן תורה ממש והבן כי זה אמת, עכ"ל.

אמנם בריב"ש סימן צ"ו מבואר דיום מתן תורה אינו תלוי בחג השבועות ומה שאומרים זמן מתן תורתנו הוא משום דאנן בקיאין בקביעי' דירחי וכל שבועות ביום מתן תורה אבל אם יחול שבועות בה' סיון לא זיכירו בתפלה יום מתן תורתנו, והוא מחודש מאוד שהרי אם חג שבועות אינו שייך למתן תורה א"כ גם כשהולך ביום מתן תורה אבל אינו מהותו של היום"ט ולמה מזכירין אותו בתפלה, וצ"ע.

ויעיין בצל"ח פסחים דף ס"ח שגם צדד בתחלה שיו"ט של עצרת אינו תלוי במתן תורה אלא שחידש שכל הימים שייכול לחול בו חג שבועות מישך שייכי לתורה דביום ה' סיון אמרו נעשה ונשמע וביום ו' היה ראוי להיות קבלת התורה וביום ז' נתנה בו תורה יעו"ש, אבל בחינוך כתב דמהותו של יום עצרת הוא יום שנתנה בו תורה וזהו מה שמונין הספירה הוא למתן תורה כידוע.

יבואר אם נשים חייבות בשמחה ביר"ט של עצרת

ובספר בניין שלמה ח"ב סימן מ"ז כתב לחדש שגם הנשים שאין חייבות בשמחת יו"ט אבל חייבות בשמחת יו"ט של עצרת משום שהוא יום שנתנה בו תורה וזהו שמחה גם לנשים.

וכתב שם וז"ל ומיהו קצת תימה לי על הגאון הרעק"א זצ"ל בסימן א' דסתם וכתב דנשים ששכחו לומר יעלה ויבוא בברכת המזון ביום טוב אינם צריכים לחזור, ולא חילק בין יום טוב ליום טוב, ולכאורה נראה פשוט דאם שכחו ביום טוב של עצרת בודאי צריכים לחזור, וביאר דאע"פ שהוא מצוות עשה שהו"ג מ"מ כל היכא דאיכא טעמא לחייבם מחייבין להו אפי' במצוות עשה שהו"ג כמו שמצאנו שהחייבות בתפלה משום דרחמי ניהו, וכן חייבות בנר חנוכה ובד' כוסות ובמגלה משום שהיו באותו הנס, והכי נמי חייבות משום יום שנתנה בו תורה, וסיים שם ותמיהני על הגאון המחבר זצ"ל שלא ביאר זה וצ"ע.

נשאלתי אם מותר להפסיק לאחר ברכת התורה קודם שיאמר פסוקי ברכת כהנים לעניית קדושה.

הנה בשו"ע סי' מ"ז סעי' ט' כתב י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמוד, אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם, וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה.

אך במ"ב שם ס"ק י"ח כתב דרוב האחרונים חולקים על המחבר דמסכים לדעת היש אומרים הוה דלא כתב המחבר רק והנכון וכו', וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אח"כ על מה לחול, וכן הסכים הפר"ח והג"א, וכן העתיק הה"א להלכה. ומ"מ נ"ל דכיון שיש פוסקים שסוברין דאין צריך לחזור ולברך יותר טוב אם אירע לו שהפסיק אחר ברכת התורה שיכין אח"כ בברכת אהבה רבה לצאת בזה ידי ברכת התורה וילמוד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו, עכ"ד.

והנה לדעת השו"ע דכתב רק 'והנכון שלא להפסיק ביניהם' ודאי דאם שומע קדיש או קדושה דחייב לענות, דהא מעיקר הדין לא הוי הפסק כלל אפילו בהפסיק הפסק גמור, א"כ ודאי דחייב להפסיק לענות לקדיש וקדושה, אבל לפי מה שהביא המ"ב דרוב האחרונים סוברים דדין ברכת התורה כמו ברכת המצות או הנהנין דאם הפסיק בין הברכה למצוה הוי הפסק וצריך לחזור ולברך, א"כ יהיה אסור להפסיק לאחר ברכת התורה לענות לקדיש או קדושה.

¹ שמעתי מזהב אחד שלישי"א דיכול לומר אסור לומר איש"ר או קדוש קדוש וגו', וכך ייחשב גם כדברי תורה שאומר את הדין שאסור להפסיק וגם אומר איש"ר, והציע זאת קמיה מרן הגר"ל שלישי"א והשיב לו שלא יעזור לו כל ההתחממות ואין זה חשיב שענה איש"ר וכדו'.

² ולכא"ז היה מקום לדון עוד דלא הוי הפסק מה שעונה קדושה או איש"ר, דהא חזינן דאפילו כל התפלה לא הוי הפסק בין ברכת התורה ללימוד התורה, דהנה בשו"ע בסי' מ"ז סעי' ז' כתב דברכת אהבת עולם [וה"א אהבה רבה לדין] שאומרים אהבה רבה [פוטרת ברכת התורה] אם למד בלי הפסק, ובסעי' ח' כתב השו"ע דיש להפסיק אפי' בברכת קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק, וביאר המ"ב שם [והוא מדברי הב"י] דיש לומר דקריאת שמע הוי רק כדברי תפילה כיון שאינו אומרם לשם לימוד. ועי' שם במ"ב שכתב בשם הלבבוש שאף אם התפלל וסיים התפילה אינו נקרא בזה הפסק, כיון שאחר כך למד מיד, ומסתמית דבריו משמע דאפילו אין צריך ללמוד מיד כשסיים שמו"ע, אלא יכול להמתין עד סוף התפילה עד לאחר פיתום הקטורת, ואז ילמד.

ומבואר דאע"פ שאין אהבה רבה פוטרת רק אם למד מיד כמ"ש השו"ע אם למד בלי הפסק, מ"מ כל התפלה שהתפלל בינתיים לא הוי הפסק, וכגון שילמד לאחר התפילה, וא"כ הכי נמי מה שאומר קדושה או איש"ר לא הוי הפסק, דהא לא גרע מזה שהתפלל וענה באמצע לקדושה ואיש"ר ואע"פ כן לא הוי הפסק, וא"כ ה"נ לא ילמוד הפסק. אך נראה דרך כשיצא בברכת אהבה רבה אין התפלה הפסק בין ברכת התורה ללימוד, דבאמת מעיקר הדין יצא כבר ידי ת"ת במה שקרא ק"כ כמבואר בגמ' במנחות דף צ"ט ב' דאפילו לא קרא ק"ש אלא שחרית וערבית קיים לא ימוש, ועי' קונטרס חנוכה ומגילה סי' ד' בהגה"ה שהביא שמרן הגר"ז תמה בזה אמאי לא סגי במה שקרא ק"ש הא מקיים בזה מצות ת"ת, וצ"ל דודאי דיוצא בק"ש ידי ת"ת אך כיון שאין זה ניכר שקורא לשם ת"ת, דהרי קורא ק"ש לשם מצות ק"ש, להכי

יבואר דבקדושה דסידרא מקיים מצות תלמוד תורה

דברי תורה, א"כ לא יועיל גם להיחשב כדברי תורה לאחר ברכת התורה, ואכתי הוי הפסק.

יבואר אם יועיל לכון שאומרם גם לשם תלמוד תורה

אך לכא' גם להראשונים דכשואמרם דרך תחנונים לא חשיבי כדברי תורה אין זה אלא כשואמרם רק בדרך תחנונים, אבל אם יכוין להדיא שאומרם גם לשם תלמוד תורה ודאי דחשיב כדברי תורה ומקיים בזה מצות ת"ת, וא"כ יכול לכון בפירוש שאומרם גם לשם תלמוד תורה, ובוה לכו"ע חשיב כדברי תורה, [ואע"פ שמקיים כאחת גם מצוות קדושה וגם מצוות תלמוד תורה, אין בזה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות, דהיכא דאי אפשר שרי].

יבואר מה שתיריך החזו"א אמאי קריאת המגילה חשיב ביטול תורה

אך ידועים דברי החזו"א כמה שאמר ליישב קושיית האחרונים בהא דאמרו בגמ' במגילה דף ג' א' מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, והקשו האחרונים וכו' קריאת המגילה לא הוי תלמוד תורה, ואמאי חשיב ביטול תורה לשמוע מקרא מגילה, ובטעמא דקרא [ריש מגילת אסתר] כתב ששמע ממרן החזו"א זצ"ל שאמר שבמגילה אין מקיימין מצות ת"ת, שכיון שמגילה הוא תלמוד תורה תמיד, א"כ כשתקנו חכמים חיוב לקרוא המגילה פקע ממנו מצות ת"ת וכל עליו חיוב חדש של מקרא מגילה היום עכ"ל.

וא"כ הכי נמי כיון שפסוקים אלו הם תלמוד תורה תמיד, א"כ כשנצטוונו במצוות ונקדשתי לומר קדושה ע"כ דאין מקיימין בזה גם מצות תלמוד תורה אלא מצות קדושה בלבד, ואם יכוין בזה לשם מצות תלמוד תורה לא יקיים בזה מצות קדושה כדמוכרח ממקרא מגילה דאם היה מועיל לכון בזה גם לשם מצות תלמוד תורה אמאי מבטלין ת"ת למקרא מגילה הא יכול לכון בזה גם לשם מצות ת"ת, אלא ע"כ דמקיים בזה רק מצוה אחת או ת"ת או מקרא מגילה, וכן בעניניו מקיים או קדושה או ת"ת.

יבואר אם פסוקי קדושה יש להם דין אמירת דברי תורה

ובאמת יש לדון עוד בעיקר מצות קדושה, האם כשואמר פסוקי קדוש קדוש וגו' וברוך כבוד וגו' יש לזה דין של אמירת דברי תורה שהרי הוא אומר פסוקים בנביא, או דאין זה אלא שאומר דברי שבח להקב"ה אך אומרם בנוסח כמו שכתוב בנביא?

ואם נימא דאין לזה דין אמירה של דברי תורה א"כ בזה אף להשיטות דגם כשואמר דרך תחנונים צריך ברכת התורה, מכל מקום באמירת קדושה אינו צריך ברכת התורה דאין זה חשיב כדברי תורה כלל, אך אם יש לזה דין אמירה של דברי תורה יהיה תלוי במחלוקת הראשונים אם פסוקים שאומר דרך תחנונים צריך ברכת התורה, וכמשנ"ת.

ברכת התורה, דהא איהו ס"ל דאין נשים מברכות על מצוות עשה שהו"ג, ולהכי פירש כמ"ש האגור דהם מברכות על הדינים שהם חייבות ללמוד. אך הגר"א תמה ע"ז דהא מקרא צווח דנשים פטורות מתלמוד תורה, וצ"ב דעת השו"ע.

ובחידושי מורן רי"ז הלוי בהל' ברכות (עמ' 10 ד"ה והנה) ביאר בשם אביו מרן הגר"ח, דברכת התורה אין הברכה על קיום המצוה של ת"ת, רק דהוא דין בפ"ע דתורה בעי ברכה, וכדילפינן לה בברכות דף כ"א מקרא דכי שם ד' אקרא וגו', א"כ אין זה דין ששייך להמצוה כלל, רק להתורה עצמה טעונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמצוה של ת"ת, אבל אינן מופקעות מעצם ההפצא של ת"ת, ולמיום הוי בכלל ת"ת, ושפיר יש להם לברך על לימודם, כיון דלא אתנין ע"ז מנח לתא דקיום מצוה כלל עכ"ל.

הרי דדעת השו"ע כפי שביאר הגר"ח דברכת התורה אין הברכה על קיום המצוה של ת"ת, רק דהוא דין בפ"ע דתורה בעי ברכה, ולהכי נשים מברכות ג"כ ברכת התורה, ולהכי כתב דנכון לחוש לכסבה דאשונה דאין עושין מצוות חבילות חבילות אבל במצוות דרבנן מדוקדק ברמב"ם פרק כ"ט משבת שאין בזה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות, יעו"ש.

והעירני ידידי הבה"ח אריה נורדן נ"י דיש לעיין אם במצוה דרבנן שייך לומר שאינו מקיים מצוה דאורייתא וכגון במקרא מגילה הרי מדאורייתא הוא מקיים מצוות ת"ת, ואיך יעקר מצוה דאורייתא משום קיום מצוה דרבנן שמקיים בקריאת המגילה ואפשר שקריאת המגילה נתקנה בתחלה אפי' שלא היה לה דין כתבי הקדש אלא שתקנו לקרותה משום פרסומי ניסא ואפי' לדינא א"צ מגילה הכשריה לכתבי הקדש כמ"ש מרן הגר"י בספרו אלא שאחר שקבעוה בכתבי הקדש נעשה לתורה ובוה אפשר דנשאר מצוותה מדברי קבלה או מדברי סופרים לקרותה ואין מקיימים בקריאתה מצוות ת"ת וצ"ע.

יבואר אם פסוקי ברכת כהנים יש בהם דין של אמירת דברי תורה

הנה כע"ז יש לדון גם לענין פסוקי ברכת כהנים, אם אמירתם יש לזה דין אמירת דברי תורה, או דאינה אלא ברכה שמברכים הכהנים לישראל ורק נוסח הברכה היא כמו זה שאמרה תורה לברך, ונפ"מ אם יכול לברך ברכת כהנים קודם שמברך ברכת התורה.

והעירני דמדברי התוס' בסוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל כהן מוכח דס"ל דלפסוקי ברכת כהנים יש דין של אמירת דברי תורה, דהביאו דעת הסוברין דהא דברכת כהנים צריכה נטילה סגי לזה כמה שנטל ידיו בבוקר, ואין צריך שיהא סמוך לברכת כהנים, והקשו ע"ז דא"כ מאי רבותיה דברכת כהנים טעונה נטילה, הא בלא"ה צריך ליטול ידיו כדון כל דברי תורה דאסור לאומרם בידיה מטומאתה, וא"כ להדיא דאמירת פסוקי ברכת כהנים יש להם דין אמירת דברי תורה, וצריך לזה נט"י משום הוכחת דברי תורה.

ולכא' יש להוכיח דלפסוקים שאומר בקדושה יש דין אמירת דברי תורה, דבגמ' בסוטה דף מ"ט א' איתא ואלא עלמא אמאי קא מקיים, אקדושה דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא, ופירש רש"י ז"ל סדר קדושה שלא תקנוה אלא שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט שאומר קריאתו ותרוממו והן כעוסקין בתורה, וכיון שנהוג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ, ויש כאן שתיים, קדושת השם, ותלמוד התורה, חביב הוא, וכן יהא שמיה רבה מברך שעונין אחר הגדה שהדרשן דורש ברבים בכל שבת היו נוהגין כך ושם היו נקבצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם עכ"ל.

ומבואר ברש"י דבקדושה דסידרא יש כאן שתיים קדושת השם ותלמוד תורה, הרי דכשואמר פסוקי קדושה אין זה שאומר רק דברי שבח אלא יש לזה דין אמירה של דברי תורה, ומסתבר דאין לחלק בזה בין קדושה שאומר בתפלה לקדושה דסידרא, ובתרווייהו כשואמר פסוקי קדושה יש לזה דין אמירה של דברי תורה, אלא דבקדושה דסידרא מקיים גם מצות תלמוד תורה, ואין זה כמו שאומר פסוקים בדרך תחנונים שנחלקו הראשונים אם חשיבי כדברי תורה, ומשום דזה ניתקן כדי שיהו כל ישראל עוסקין בתורה, וע"כ דמקיים בזה גם מצות ת"ת, אך בקדושה שאומר בתפלה כיון שאומרו רק בדרך תפלה ולא לשם מצות ת"ת, בזה נחלקו הראשונים אם חשיב כתלמוד תורה והעירני לזה בני יקרי הרב הגאון ר' יהושע לייב שליט"א.

יבואר דאיכא ספק ספיקא דיכול לענות קדושה

ולדינא נראה, דלכא' איכא הכי ספק ספיקא דיכול להפסיק לענות קדושה, דלדעת השו"ע מעיקר הדין לא הוי הפסק כלל לאחר ברכת התורה וא"כ ודאי דמחוייב לענות קדושה, ואפילו לדעת רוב האחרונים שהביא הג"ב דאסור להפסיק לאחר ברכת התורה ככל ברכת המצוות מ"מ לדעת הראשונים דפסוקים שאומרם בדרך תחנונים צריכים ברכת התורה הרי דחשיבי כת"ת ושפיר אפשר לאומרם מיד לאחר ברכת התורה ומקיים בהם מצות ת"ת.

ויש להוסיף עוד, דיכול לכון באמירת הקדושה גם לשם ת"ת ואז איכא עוד צירוף דמותר לו לענות קדושה, דהא לדעת כל האחרונים [הבית אפרים והרש"ש ועוד] שהקשו הקושיא הנ"ל ממקרא מגילה אמאי חשיב ביטול תורה ולא תירצו כתיורין החזו"א ע"כ דסביר דיכול לקיים שתיים כאחת, וא"כ לדידהו אם יכוין שאומר הקדושה גם לשם מצות ת"ת שפיר יכול לענות הקדושה מיד לאחר ברכת התורה דהא לדידהו מקיים בזה מצות ת"ת, אלא דלדעת החזו"א שאינו מקיים שתיים כאחת ואם יכוין לשם ת"ת לא יקיים בזה מצות קדושה יעשה תנאי דאם כהחזו"א אינו אומרם לשם ת"ת כי אם לשם מצות קדושה ויסמך על הס"ס הנ"ל דלא הוי הפסק.

יבואר אם הפסוקים שהינם והיבמה אומרים בשעת חליצה יש בהם דין של אמירת דברי תורה

וכה"ג יש לדון גם בהא דאומרים היבם והיבמה בשעת החליצה, דהיבמה אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי, והיבם אומר לא חפצתי לקחתה, ובלשון הקודש הוי אומרים, האם אמירה זו יש בה דין אמירת דברי תורה, שהרי קוראים הם פרשה בתורה, או"ד דאין אמירתם אלא סיפור דברים שהיא אומרת שאינו רוצה ליבמה, וכן הוא אומר שאינו רוצה ליבמה, ואין כאן קריאת פרשה בתורה אלא סיפור דברים בעלמא.

ושמעתי שמרן הגאון ר' דב לנדו שליט"א היה נוכח בכ"ז בשעת חליצה, ואח"כ שאלוהו הדיינים אם יש לו מה להעיר על סדר החליצה, ואמר שהתעורר להעיר אך אחר שהאשה חולצת את הנעל אומרת מאן יבמי וגו' הא צריכה ליטול ידיה קודם כיון שנגעה בנעל, ואמר שאם אין באמירה זו כי אם סיפור דברים שהיא אומרת שאינו רוצה ליבמה אבל לא חשיב כקריאה של פרשה בתורה א"ש דמותר לומר זאת גם בידיה מטומאתה.

יבואר אם שבעות סוטה ופרשת ביכורים ויודיו מעשר וכו' יש בהם דין של אמירת דברי תורה

ועי' עוד בד"א בבבאור ההלכה פ"א מהל' מעשר שני ה"א שנסתפק בה"ג לענין שבעות סוטה שמשביעה הכהן בלשון הכתוב בתורה, וכן במקרא ביכורים שקורא בהבאת ביכורים כל הפרשה האמורה שם, וכן ביודיו מעשר שמתורה וקורא פרשת יודיו מעשר, וכן באמירת משוה מלחמה שקורא הכהן את הפרשה לפני העם, וכן בעגלה ערופה כשואמרים הוקנים ידיו לא שפכו את הדם וגו', אם כל הנך יש להם דין אמירת דברי תורה, או"ד דאינם אלא סיפור דברים כל אחד לפי ענינו, ורק הנוסח הוא כפי הכתוב בתורה, ונפ"מ אם מותר לאומרם בע"פ, דאם יש לזה דין אמירת דברי תורה יהיה אסור לאומרם בע"פ כדון כל דברים שבכתב, אך אם אין להם דין אמירה של דברי תורה יהיה מותר לאומרם בע"פ. והארכנו בזה בגליון מעדני כהן 129.

ובאמת יל"ע, דלכא' בדברי רש"י הנ"ל לגבי קדושה דסידרא דכתב דיש כאן שתיים קדושת השם ותלמוד תורה מבואר דלא כהחזו"א אינו מקיים שתיים אלא או מקיים ת"ת או מקיים מצות קדושה, ואמאי כתב רש"י דמקיים שתיים גם קדושת השם וגם תלמוד תורה, וצריך לומר דחכמים רצו שיהיו כל ישראל עוסקין בתורה, ועל כן תיקנו שיהיו אומרים איהו פסוקים כדי שיקיימו בהם תלמוד תורה, אך בחורו בדוקא אלו הפסוקים שיש בהם גם קדושת השם, ולהכי בזה מקיימים שתיים קדושת השם ותלמוד תורה.

והעירני ידידי הבה"ח אריה נורדן נ"י דאפשר דקריאתו של המקרא הוא הקדושה ותרוממו הוא הדברי תורה שבו וא"כ אינו מקיים שניהם באמירה אחת.

^ב ולפ"ז קדושה דסידרא ודאי דיכול לענות לאחר ברכת התורה דבזה לכו"ע מקיים מצות תלמוד תורה, וכן קודם ברכת התורה יהיה אסור לענות על קדושה דסידרא.

והנה אעפ"י דעל הצד דהוי הפסק הוי ברכתו ברכה לבטלה, מ"מ הא איכא ס"ס דאין ברכתו ברכה לבטלה, אך באמת יש להוסיף עוד דלענין אם הוי ברכתו ברכה לבטלה תלוי בפלוגתא המג"א והט"א, דבסי' כ"ה סעי' י' כתב השו"ע אם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש לא יפסיק לענות עמהם וכו' ובט"ז שם סק"ח כתב דמשמע שאלו עבר וענה יהא שמיא רבא וכיוצא בה דלא הוי הפסק לענין שייצטרך לברך שנית על התפילין כדין המפסיק בשיחת חולין, וכ"כ בב"י בשם המרדכי מטעם דאין הפסק אחרי שצורך הוא לו עכ"ד.

אך במג"א שם ס"ק י"ז כתב דאם פסק וענה חוזר ומברך, ולדינא במ"ב בסי' כ"ה סתם לדינא כהמג"א דאם הפסיק חוזר ומברך אבל בשער הציון בסי' רט"ו הביא פלוגתא המג"א והט"א ולא הכריע, וא"כ לענין אם הוי ברכתו ברכה לבטלה יש לצרף גם דעת הט"ז דלא הוי ברכה לבטלה כשהפסיק לעניית קדיש או קדושה.

יבואר אם בשומע כעונה הוי הפסק

ואם אינו סומך על זה, יכול לשמוע הקדושה ולצאת בשומע כעונה, אך גם בשומע כעונה נחלקו הראשונים אם הוי הפסק, דתוס' בברכות דף כ"ב ב' כתבו דרש"י כתב בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח:) דאדם המתפלל ושומע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה, וכו', ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע, וגדול המנהג עכ"ל. וא"כ לדעת ר"י ור"ת דהוי הפסק לא יועיל לצאת

ונשאלתי במי שנוהג תמיד שיהיה אחד שיענה אמן על ברכותיו, והנה הדין הוא שאסור להתחיל בברכה אחרת עד שחבירו יסיים לענות אמן, ומחמת קוצר הזמן אם ימתין עד שחבירו יענה אמן לא יספיק לומר את כל פסוקי דזמרה ויצטרך לדלג אז ישיר, הי עדיף, דמצד אחד איכא שלימות בברכה שעונים אחריה אמן, או דעדיף לומר אז ישיר.

ומה שנסתפק לענין אז ישיר הוא משום דבשאר פסוקי דזמרה כיון דחייב לומר פסוקי דזמרה א"כ ודאי דפסוקי דזמרה קודם למעלה בברכה, אבל אז ישיר מבואר ברמב"ם שזה לא חלק מפסוקי דזמרה, והוי אומרים אותו לאחר ישתבח, וא"כ אפשר דבזה עדיף שהברכה תהיה יותר בשלימות.

אמנם בוזהר פרשת תרומה דף קלא עמוד ב' איתא בההוא זמנא דמסיימי ישראל שבחי דאיינו תושבחה דוד כדן תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקיימא, וכו' והאי תושבחתא מועליא מכל שאר תושבחה דעלמא, וכן בוזהר במדבר דף קק עמוד א' איתא לבתר עלויא דסדור שבחא באז ישיר משה דאית ביה כלא ובדא מקבל עליה עול מלכותא קדישא עכ"ל. ונראה שהוא המשובח מכל השירות וא"כ בוודאי לא ידלג אז ישיר בשביל אמן על הברכות.

אבל יש להסתפק גם בשאר דברים שאומרים קודם התפלה שאינו חיוב גמור כמו פסוקי דזמרה, וכמו מזמור שיר חנוכה הבית [דלשיטת הגר"א אין אומרים אותו קודם התפלה] ואם ימתין עד שחבירו יענה אמן על כל ברכותיו לא יספיק לאומרו, הי עדיף.

יבואר דשלימות הברכה הוי בעניינת אמן

והנה הא דאיכא מעלה שיענו על הברכה אמן, הוא משום דע"י שעונים אמן על הברכה הוי שלימות בברכה, וכמבואר בגמ' בברכות דף מ"א א' דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי השומעים, ופירש רש"י דאף עניינת אמן מן הברכה היא, ואמר' בפרק כיצד מברכין צריך שתכלה ברכה קודם בציעה, ומבואר דהאמן הוא חלק מהברכה, והוא מפורש בגמ' שם דהאמן הוא חלק מהברכה, דרב חסדא קאמר דצריך להמתין עד שיכלה אמן מפי רוב השומעים ואין צריך להמתין עד שיכלה מפי כל השומעים, ופריך הגמ' מ"ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה, ומבואר דהאמן הוא חלק מהברכה ועד שלא סיימו לומר אמן לא נגמר הברכה.

ויעיין בוזהר פרשת עקב דף רעא עמוד א' ומכרזי ואמר' בכל אינון רקיעין דא איהו דורונא דמלאכא דשדר פלוני דא הוא דורונא בקיומא כדקא יאות, ומאן איהו ברכה דאיתבו עליה אמן, דכל ברכה דאיתבו עליה אמן דא איהו בקיומא כדקא יאות, ע"כ.

וידוע המעשה עם הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל שהקפיד מאוד שלא לברך רק אם יש מישהו שיענה אמן על הברכה, והיה פעם אחת בלילה שהיה צמא מאוד ולא היה אצלו

'ושמתי' בשם הסבא מסלבודקא זצ"ל שאם אוהו באמצע פסוקי דזמרה ובא אחד ומברך ברכות על ידו והוא צריך לענות אמן על ברכותיו הוא מרגיש שהמברך קושר אותו בשלשלאות של זהב,

בשומע כעונה, דעל הצד שזה הפסק גם בשומע כעונה הוי הפסק, אך למעשה כתבו התוס' 'דגדול המנהג' והיינו דהמנהג דסמיכין דשומע כעונה לא הוי הפסק, וכן פסק השו"ע בסי' ק"ד סעי' ז', וא"כ שפיר יוכל לצאת בשומע כעונה.

ואכתי היה מקום לדון בזה, דאפשר דרך באמצע שמו"ע אמר' דגדול המנהג דשומע כעונה לא הוי הפסק, אבל בין ברכה למצוה אפשר דחמיר טפי, ובזה אפילו שומע כעונה הוי הפסק, אך זה אינו, דבשו"ע בסי' כ"ה סעי' י' כתב דאם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש לא יפסיק לענות עמהם, אלא שותק ושומע ומכוון למה שאומרים, ועי' במ"ב שם ס"ק ל"ז דהשתיקה כעניה לענין לצאת ידי חובה אבל לא שייחשב כהפסקה, ומבואר דגם בין ברכה למצוה שומע כעונה לא הוי הפסק, ובכמה דברים בענייני זה העירני לזה ידידי הרב הגאון ר' פינחס בוגין שליט"א.

יבואר אם אפשר לחשב שמיעת ברכת כהנים לתלמוד תורה

ויש לעיין מי שגמר ברכת התורה ושומע ברכת כהנים ואינו יכול לומר הפסוקים כיון שרוצה לשמוע הברכה ולקיים המצוה דברכת כהנים, אבל לא יוכל לענות אמן על ברכת כהנים משום שיהיה הפסק בין ברכה לתורה.

והיה מקום לדון שישמע את הברכת כהנים לשם תלמוד תורה ושומע כעונה חייב בברכת התורה כדמבואר בבאר היטב סימן מ"ז, אכן ברכת כהנים אינה נאמרת לשם תלמוד תורה אלא לשם ברכה וא"כ אינו יוצא בו יד"ח לתלמוד תורה, אבל הכי נמי יש לדון דממי לאומר דברי תורה דרך תחנונים שמברך עליהם ברכת התורה, וכמשי"כ הגר"ח דמברך על חפצא של תורה וא"כ שפיר יש מקום לדון ששמיעתו נחשבת דברי תורה שמחייבת ברכת התורה ולפ"ז יוכל לענות אמן על ברכתו ע"ע.

בענין האם עדיף לענות אמן על ברכות חבירו או שיאמר אז ישיר

אף אחד שיענה אמן, ולפתע נכנס אצל הגר"ח בחור אחד מהישיבה כדי לדבר עמו בלימוד, ואמר לו הגר"ח שקודם הוא רוצה לשתות ושיענה אמן על הברכה שלו, ואח"כ דיבר עמו בלימוד, ולמחרת פגש את הבחור והודה לו מאד שנכנס אצלו, והבחור אמר לו שלא היה אצלו אתמול, והתברר שכנראה מן השמים שלחו להגר"ח מלאך בדמות של אותו בחור כדי שיוכל להקפיד על הנהגתו שלא לברך עד שיהיה מי שיענה אמן על הברכה.

ובאמת יל"ע אם מהני מה שמלאך עונה אמן על הברכה, וצ"ל דכיון שהוא ירד לארץ בדמות אדם הרי הוא חייב במצוות ככל איש ישראל, וכדמוכח בגמ' בעירובין דף מ"ג א' דמוכח מאליהו דאין תחומין למעלה מעשרה, ועי' בתשו' חת"ס ח"ו סי' צ"ח.

יבואר אם עניינת אמן מן הברכה רק אם מוציא אחרים יד"ח

אך לכאן מדברי המ"ב נראה דרך בברכה שמוציא את חבירו אסור להתחיל את הברכה עד שחבירו יסיים לענות אמן אבל בשאר ברכות אין צריך להמתין עד שחבירו יסיים לענות אמן, דבמ"ב בסי' קס"ז ס"ק פ"ד כתב אין הבוצע וכו' היינו אם הוא מוציאם ידי חובתם בברכה, ומבואר דרך בברכה שמוציא אחרים יד"ח הדין כן, אבל אם אחר שאינו מוציא עונה אמן אינו צריך להמתין עליו עד שיכלה אמן מפיו, ולכאן אינו מובן הא כיון דאמן הוא חלק מהברכה מה לי אם מוציא או אינו מוציא, ובשער הציון שם ס"ק ע"ג כתב על זה, הגר"ז ופשוט, והיינו דעל דין זה לא היה צריך אפילו להביא מקור, דהוא פשוט, וצ"ב.

אמנם בפמ"ג בא"ס ס"ק ל"ו כתב להדיא לא כן, וז"ל בחדושינו [ראש יוסף ברכות מז, א ד"ה ואם] כתבנו דאפילו כל אחד מברך לעצמו אפילו הכי אמן שייך לברכה, ועדיין לא כלתה הברכה, ואסור לבצוע קודם סיום הברכה, ולא תימא דזוקא כשיוציאן בברכתו. עכ"ל. הרי להדיא דלא כהגר"ז, וצ"ע במה שכתב השעה"צ על זה שהוא פשוט. **וביותר** דבביאור הלכה סימן קכ"ד ס"ח כתב בשם הפמ"ג בפשיטות דגם כשאין מוציא הרבים יד"ח כל זמן שלא סיימו העונים לענות אמן עדיין לא כלתה הברכה של המברך, וחדש עוד שיוכל לענות אמן אפילו אחר כדי דבור משום שכל זמן שלא ענה אמן עדיין לא כליא ברכה של המברך, ולהכי שפיר עונה אמן ולא הוי אמן יתומה יעו"ש, והוא פלא דבסימן קס"ז סתם שכשאין מוציא אחרים יד"ח אין האמן מן הברכה ובסימן קכ"ד סתם כהפמ"ג להדיף וצ"ע.

יבואר דאסור לשהות בכדי יותר מכדי דיבור בין ברכה לאכילה

והנה אם בירך ברכת הנהנין ויש מי שעונה אמן אחר הברכה אבל אינו מוציא יד"ח יש לעיין אם יכול להחמיר ולהמתין מלאכול עד שיענה חבירו אמן על ברכתו שהרי בשו"ע ס' ר"ו ס"ג כתב דאסור להפסיק בשתיקה בין ברכה לאכילה יותר מכדי דיבור ומשום דיש אומרים שאם שהה כדי דיבור הוי הפסק וחוזר ומברך אלא דאם שהה אינו חוזר ומברך ומשום ספק ברכות להקל כמש"כ השעה"צ שם ס"ק י"ג, וא"כ לכאן עדיף שלא ימתין על חבירו עד שיענה אמן על הברכה דהא הוי הפסק בין הברכה לאכילה.

והיינו שהוא מרגיש קשור בשלשלאות שאינו יכול לומר פסוקי דזמרה, אבל מ"מ אלו הם שלשלאות מזהב.

אך אם נימא כהפמ"ג דגם כשאין מוציא את חבירו האמן הוא חלק מהברכה ועדיין לא כלתה הברכה עד שיענה אמן א"כ אינו מפסיק כלל בין הברכה לאכילה דהברכה לא

כלתה רק בסיום האמן, אבל לדעת הגר"ז דכשאין מוציא את חבירו אין האמן חלק מהברכה לכאן יהיה אסור להמתין על עניית האמן דהרי זה הפסק בין ברכה לאכילה, וצ"ע לדניא.

בענין אם מותר לאפות פת עם חלב לחג השבועות כמה ימים קודם שבועות

חדש שם סק"א שכתב דרך בפת אסרו, אך אפשר דבדבר שרגילים לאוכלו עם בשר מודה הפר"ח דאסור גם בשאר דברים, ועי' בהג' נחלת צבי שהאריך בזה.

יבואר דלא מהני לעשות היכר בפת רק קודם אפיה

אך אם עושה כמות מועטת, להשו"ע כדי אכילה בבת אחת ולהרמ"א לצורך יום אחד מותר, או אם עושה שינוי בצורה של הבלניצ'ס ג"כ שרי, ולכן אם הכין בלינצ'ס מבלילה פרוה מותר למלאותו בגבינה, דכיון שניכר שהוא ממולא בגבינה ליכא למיחש שיבוא לאוכלו עם בשר, שהרי כל אחד ישאל במה הוא ממולא וזה גופא ההיכר שהוא ממולא בגבינה.

אך יל"ע אם מותר להכין בלינצ'ס מבלילה חלבית בכמות גדולה כיון דדעתו למלאותו אח"כ במילוי גבינה, וזה יהיה ההיכר, וכמשנ"ת דבמה שממלאהו בגבינה ג"כ חשיב היכר, ולכאן אסור לעשות כן, דהא לא מהני לעשות את השינוי לאחר האפיה, וא"כ מה שימלא אותו במילוי גבינה לא יועיל בשביל היכר, דהא עושהו לאחר אפיה, ולאחר אפיה לא מהני לעשות היכר, ולכאן כל הבלניצ'ס נאסרו באכילה.

ושמעתי שיש שהורו שכיון שגמר עשיית הבלניצ'ס הוא כשממלא אותם לכן לא נחשב גמר אפייתו עד שממלא אותם, ואכת"י יש לעיין בזה דמילוי הבלניצ'ס הוא כמו אכילת הלחם עם הבשר או החלב וצ"ע.

יבואר דאף לצורך יום אחד אסור לאפות כמה ימים קודם

ויל"ע עוד, דהנה הרמ"א התיר לאפות פת בשרי או חלבי לצורך שבת או שבועות, ועי' בפמ"ג שם שהביא מהתורות חטאת דכל ליומיה הוה דבר מועט, דכל שאוכל בו ביום ולא ישאר למחרתו לא ישכח, וכ"כ בחו"ד שם, והנה כהיום שיש אפשרות להקפיד את המאכלים, מצוי מאד שמכנים כבר כמה ימים קודם חג השבועות ומניחים במקפיא, ויל"ע אם שרי למיעבד הכי, דהא לא התיר הרמ"א רק ליום אחד, אבל אם מכין לעוד כמה ימים אין היתר, דבזה כבר חיישי' שמא יבוא לאוכלו עם בשר.

והנה רש"י שפירש דענין תורה היינו מעט אוכל כמו עין של שור, הוסיף עוד וז"ל דאכיל ליה מיד בבת אחת, ולא משהי ליה דלינשי שנילוש בחלב עכ"ל. ומשמע דכל ההיתר רק כשאוכלו מיד דאז יהיה זכור שלא לאוכלו עם בשר, וכן דקדק מדברי רש"י בספר חמודי דניאל אות י"ב, ולכאן הוא הדין להרמ"א דהיקל יותר דדבר מועט היינו לצורך יום אחד, אבל אין זה אלא אם מכינו לצורך אותו היום, אבל אם מכינו לצורך עוד כמה ימים אין היתר, וכן שמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א. [ובאמת יל"ע אמאי בערב שבת מותר להכין לצורך שבת הא אין זה לצורך אותו היום, ודוחק לומר דלצורך יום הסמוך ג"כ שרי דנתת דברך לשיעורין, וצ"ע].

וברמ"א בס' תצ"ד כתב ונוהגין בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות, ולא נתבאר מאי טעמא רק ביום הראשון נהגו לאכול מאכלי חלב, ואפשר דהיינו טעמא דלצורך היום השני אסור לאפות פת עם חלב, וכמו כן יש לעיין כשחל שבועות ביום ראשון אם יהיה מותר להכין פת עם חלב בערב שבת לצורך שבועות, דהרי רק לצורך יום אחד מותר.

הערות בעניין הגורע במצוה מה שצריך לעשות לכתחלה אם עובר בבל תגרע

קשה שהרי מת' ד' הוא מצוה גמורה שצריך לתת ד' מתנות על גבי המזבח וכל שלא נתן הד' מתנות לא קיים מצוותו אבל כיפר שהקרבן כשר אבל מצוות המתנות לא קיים שצריך לתת ד' מתנות על גבי המזבח ואינו כקרא את שמע ולא השמיע לאזנו שקיים מצוות ק"ש אלא שלא קיים אותה לכתחלה אבל בזה הרי לא קיים מצוותו כלל אלא שכיפר, ויש לעיין במי שיכול לתת ג' מתנות ע"ג המזבח האם יש בזה תוספת מצוה או שכל שאינו נותן המתנות כמצוותן הנותן מתנה אחת או ג' מתנות הן שוין שלא קיימו מצוות וצ"ע וכבר הובא בגליון הקודם שבעל חזון יחזקאל פשיטא ליה שאין מצוה לתת ג' מתנות אם אינו יכול לתת ד' מתנות.

יבואר אם דקדוק באותיות חשיב כמגרע

עוד העירני ידידי הבה"ח אריה נורד"ג ובהב"ח שמעון ליברמן ז"ל כמה שכתבנו דקרא ולא השמיע לאזנו אינו חסרון במניין אבל קרא ולא דקדק באותיותיה הרי זה

אוליד בר באינון יומין אוזפין ליה נשמתא מסטרא אחרא דלא איהי קדישא עכ"ל, ויעו"י בחק יעקב שכתב דשומר נפשו ירחק מהן, וכן הסכמת האחרונים דגם בחג השבועות יש ליהרהר בכל כמו בכל שנה עכ"ל.

ברמ"א בס' תצ"ד סעי' ג' הביא שנהגו לאכול בשבועות מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר באותו סעודה, וכתב דהטעם לזה הוא משום דעבדינן זכר לשתי הלחם, וביאר המ"ב שם דכיון דאסור לאכול בשר וחלב מלחם אחד, או בודאי יצטרך להביא לחם אחר לאכול עם הבשר, ועי"ז יש זכרון לשתי הלחם.

ובמ"ב שם הביא דלכן נהגו לאפות לחם אחד עם חמאה, דאז בודאי יצטרך להביא לחם אחר לאכול עם בשר. י"

והנה מדינא דגמ' יש איסור לאפות פת חלבי או פת בשרי, משום דחיישינן שמא יאכל את הפת החלבי עם בשר או את הפת הבשרי עם חלב, והכי תניא בגמ' בפסחים דף ל' א' אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש כל הפת כולה אסורה, מפני הרגל עבירה, כיוצא בו אין טשין את התנור באלוה, ואם טש כל הפת כולה אסורה, והיינו דלא רק שאסור לאפות כך אלא דאם עבר ואפה פת בשרי או חלבי כל הפת נאסרת באכילה.

יבואר דבשינוי או מעט מותר לאפות פת עם חלב

אך יש אופן אחד שמבואר בגמ' בפסחים דף ל"ו א' דמותר לאפות פת בשרי או חלבי, דאם עושה כעין תורה שרי, ויש בזה שתי פירושים בראשונים מהו ענין תורה, דרש"י פירש מעט ענין של שור מותר ללוש בחלב, דאכיל ליה מיד בבת אחת, ולא משהי ליה דלינשי שנילוש בחלב. והר"ף פירש דענין תורה היינו ששינה את צורת הפת שתהא ניכרת שהיא בשר או חלב.

ובשו"ע יו"ד ריש סי' צ"ז הביא את שתי הפירושים, וז"ל אין לשין עיסה בחלב שמא יבוא לאכלה עם הבשר, ואם לש כל הפת אסור אפילו לאכלה לבדה, ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר מותר.

והנה השו"ע לא התיר כי אם שאופה דבר מועט שהוא כדי אכילה בבת אחת אבל הרמ"א היקל יותר וכתב ולכן נוהגים ללוש פת עם חלב בחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מחשב כדבר מועט, גם כי צורתו משונה משאר פת. הרי דגם כשאופה פת לצורך שבת חשיב כדבר מועט, ומסתמית דבריו משמע שאופה פת לצורך כל השבת, והיינו שאופה פת לצורך ג' סעודות שבת, וגם זה נחשב דבר מועט.

יבואר דלאו דוקא פת אסרו אלא כל דבר דאיכא למיחש שיבוא לאוכלו עם בשר

ויש מאכל שנקרא בלינצ'ס, ויש שמכנים את הבלילה עם חלב, ולכאן כיון שאין היכר בין בלינצ'ס שמכין מבלילה עם חלב לבלילה פרוה, ורגילים לאכול את הבלניצ'ס גם עם בשר, א"כ הוא בכלל האיסור לאפות פת עם חלב, ויש לעיין אם דמי לפת שהרי אינו חשוב פת אבל הרי רגילים לאכול עם חלב או עם בשר והיה מסתבר שלא דוקא פת אסרו חז"ל, אלא כל דבר שרגילים לאכול עם בשר אסור לאפותו עם חלב, וכן להיפך דבר שרגילים לאכול עם חלב אסור לאפותו עם בשר.

ואכן כן מבואר בדברי הצמח צדק סי' פ' שאסר לערב חלב בתוך היין כדי שיהא לבן וצולל שמא יבוא לשותותו עם בשר, ומבואר דלאו דוקא בפת אסרו, אך יעו"י בפרי

מש"כ בגליון של פרשת בה"ב בשם הביאור הלכה סימן ל"ד דמהא דהנתינן במת' ד' שנתנן במתן אחת מבואר בגמ' ר"ה דף כ"ח דעובר בזה משום בל תגרע, אע"פ שאין כל הד' מתנות מעכבין כדא' בזבחים פרק ב"ש דאם נתנן במתנה אחת כיפר מכל מקום עובר בבל תגרע ומכאן למד שכל העובר על לכתחלה עובר על בל תגרע וז"ל וזה הוא תוכחה מגולה להאדם הרוצה להתרשל ממ"ע לפעמים במצות בדבר שהוא רק לכתחלה וכתבנו בשם מרן בעל זכר דבר שליט"א שלמד מדבריו שהקורא ק"ש ולא השמיע לאזנו עובר בבל תגרע והוא מחודש מאוד והארכנו הרבה בזה.

והעירוי כמה ת"ח שאפשר שכונת הביאור הלכה שאפשר ללמוד מהא דבגרע מד' מתנות עובר בבל תגרע חזינן כמה חיליה של מצוה לכתחלה אבל אין חזונתו שעובר בבל תגרע בכל מבטל מצוה לכתחלה אלא יליף מיניה כמה אלים כוחו של לכתחלה של תורה.

ובאמת כבר הערנו בגליון הקודם שמה שהביא רביה מהנתינן במת' ד' שאם נתן מתן אחת עובר בבל תגרע שגם מי שגרע לכתחלה במצוה עובר בבל תגרע לכאורה

י" אבל רבים נוהגים שלא לאכול באותו סעודה בשרי וחלבי משום שהזוהר מחמיר בזה מאד, ובב"י או"ח סי' קע"ג הביא מהזוהר בפרשת משפטים וז"ל אשכחן דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא או בשעתא חדא או בסעודתא חדא ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא בקליפו לגבי אינון דלעילא וסיעתא מסאבא מתקבין בהדיא וגרים לאתערא דינן בעלמא דינן דלא קדישין ואי

חסרון במניין מה שצריך לעשות, והעירו שהרי ממה שאמרו קרא ולא דקדק יצא חזון דחשיב שקרא כל הק"ש ולא חיסר אחת מתיבותיה שכל שנשמע קריאתו ואפשר להבין מה שאמר חשיב שקרא ק"ש אלא שבעיני קריאה תמה כמו כתיבה תמה שיהא כל תיבה מוקפת גויל מכל צדדיה גם בקריאתה אבל כיון דחשיב שקרא ק"ש א"כ אינו חסר אלא באימות קריאתה.

אמנם אכתי י"ל דכיון דסו"ס יש חסרון בתמימות קריאתה הרי זה חסרון שעובר עליו בבל תגרע שהרי סו"ס מוחסר משלימות קריאתה שלא תימס קריאתו ושפיר אפשר שבוה עובר בבל תגרע.

והעירו עוד שבאגרות משה או"ח חלק ה' לסימן ס"ב שקרא ולא דקדק יצא שהרי זה כקורא בכל לשון שיצא וא"כ אינו חסר בקריאתו. ומדבריו יצי"ל אפשר ללמוד

זכות על כל המוציאים אחרים יד"ח ואינו מדקדקים לסיים התיבה כראוי ונשמע בורא פרי הגפה במקום הגפן וכן מקדש השבא במקום השבת ולדבריו אפשר ללמוד זכות דהוי ככל לשון שהרי נשמע לאינשי כאומר הגפן וזה חידוש גדול, ועכ"פ לפ"ז אינו חשוב כחסרון באותיותיה.

ומה שהעיר הבה"ח שמואל אהרן קוגל נ"י במה שכתבנו שדקדוק באותיות הוא מדין ת"ת ולא מדין ק"ש שהרי ידוע בשם החזו"א הובא בטעמא דקרא ריש מגלת אסתר שכל שמקיים מצוה אחת אינו מקיים בזה מצוה אחרת וא"כ בק"ש אינו מקיים בזה מצוות ת"ת.

אבל נראה פשוט שבק"ש מקיים מצוות ת"ת שיסודה הוא מצוות ת"ת וכמו שאמרו במנחות דף צ"ט ע"ב דאפי' לא קרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזה מפיו ועיוין ברי"ן נדרים ד"ח.

תפלת חג השבועות הוא מתקבל ביותר משום שאנו בכל החג נכח פני ד'

בעצרת, וכל קריאת מגילת רות מטררת להזכיר את דוד המלך שנוולד בעצרת, וצ"ב למה חשוב הוא כ"כ עניין זה שצריך להזכיר שדוד נולד בעצרת. ושמעתי מהגאון הגדול ר' משה שפירא זצ"ל להקשות מה הפירוש במה שאמרו דוד נולד בעצרת הרי בגמ' מבואר שעצרת פעמים בה' פעמים בו' פעמים בו' [תלוי בניסן ואייר האם הם מלאים או חסרים או כסדרן, והיום זה בו' מפני שאחד חסר ואחד מלא] ומה קשור לידת דוד לעצרת, הרי אם כשנולד היה שבועות בו' ושנה אח"כ שבועות בה' נמצא שיום הולדתו לא בעצרת, ובמה מתייחס לידת דוד לעצרת דייקא.

והנה איתא בגמ' בנדה דף ע' ע"ב ששאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויחכם ואמר להם ימעט בסחורה וירבה בישיבה ואמרו לו הרבה עשו כן ולא עלתה בידם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, כדכתיב כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה והא קמ"ל דהא בלא הא לא סגי, ומבואר כאן שחזו"ל גילו לנו שאין אפשרות של השגת התורה בלא תפלה, וגם אין אפשרות לתפלה בלא תורה שהרי אמרו מסיר אוזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, ולכן צריך לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו ולהרבות בישיבה.

ולכן ביום שהקב"ה נתן לנו תורה שניתנת התורה זה התקשרות של כלל ישראל להקב"ה כמו שאמר שלמה ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, שהקב"ה מלמד אותנו ומדבר איתנו והוא נותן לנו את החכמה, קבלנו גם את עמוד התפלה שהוא דוד המלך ע"ה שאמר על עצמו ואני תפלה, וכן כתב בכד הקמח שדוד המלך ערך שולחן התפלה לפני כל באי עולם, ולכן דוד המלך נולד בעצרת

איתא בגמ' תמיד דף ל"ב עמוד ב' תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה', וברש"י שם כתב כל העוסק בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר קומי רוני בלילה לעסוק בתורה, שפכי כמים לבך נוכח פני ה' - כלומר שכינה שרויה אצלו, עכ"ל. ומבואר דשפכי לא קאי על התורה, אלא דמי שעוסק בתורה זוכה לשכינה שרויה אצלו שיכול לשפוך לב כמים.

והנה בשבועות בישיבות הקדושות שמתפללים תיכף אחר לימוד הלילה עם הנץ החמה או זוכים להתפלל תפלות יו"ט של שבועות אחר לימוד הלילה הקדוש שחזו"ל אומרים ששכינה שרויה אצלו, ובפרט בחג השבועות שבכל החג אנו לפני ד' בטורא דסיני, וכמו שאמרו חזו"ל כיון שמעלה אני עליכם כאלו עמדתם בהר סיני וקבלתם את התורה, וכמה אפשר לזכות בתפלה בעת גדול כזה, כמה אפשר לשפוך לב כמים באהבה רבה לזכות לו ולדורותיו אחריו להיות דבוקים בד' כל ימיהם.

ואם בר"ה וביו"ט אנו מאריכים בפיוטים שתקנו הראשונים לשפוך לב כמים לפניו יתברך, בשבועות שהוא יום מתן תורתנו למה יגרע התפלות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה להאריך בהם ולהתפלל עלינו ועל זרעינו לזכות לשבת בבית ד' כל ימי חייו לחזות בנעם ד' ולבקר בהיכלו.

וכן אנו אומרים באקדמות צבי וחמיד ורגיז דילעון בלעותא צלותהון בכן מקבל והניא בעותא, והיינו דעל ידי עסק התורה אנו זוכים שתתקבל תפלתנו ברצון.

הנה הרמ"א מביא שנוהגים לקרוא רות בשבועות, ויש לזה כמה טעמים, ואחד מהטעמים הוא שדוד המלך נולד

והנה בתפילת ר' נחנייה בן הקנה אנו בכח וכו' הוא שם של מ"ב אותיות ומסודר ו' אותיות בכל חלק ו' חלקים, ופיותה בתפילת אנו בכח את ר"ת של שם מ"ב, לז' חלקים והם כנגד שבע ספירות, וכן שבע שבועות דספיה"ע כנגד אלו ה' ספירות, והחלק השביעי שהוא כנגד השבוע האחרון של הספירה זה שזעתינו קבל ושמוע צעקתינו יודע תעלומות, שזה כנגד דוד המלך שעיקר עבודתו היה תפילה, ועבודת השבוע האחרון של ספיה"ע זה תפילה, והגימט' של ש' ק' ו' צ' י' ת' זה תולעת, ודוד המלך אמר על עצמו ואנוכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם, וזה מעלת התפילה שמרגיש את עצמו כתולעת דלית ליה מגרמיה כלום, וכדי לזכות למעלת התורה צרך כח התפילה.

וכן ראיתי בשפת אמת במדבר שבועות בענין קריאת רות בשבועות שמעתי ממו"ז ז"ל כי הוא לחבר תורה ותפלה כו' כי דוד המע"ה כתיב בו' ואני תפלה, עכ"ד, והן הן הדברים.

כיון שקבלו ישראל את התורה מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם

פנחס) כתב דשתי הלחם קודמין למוסף, ולא ביארו שם הטעם אמאי ליקדום מוסף או שתי הלחם, אך לכא' הנדון הוא במש"כ המנחת חינוך לדון האם כל המוספים כחד חשיבו, וא"כ מוסף קודם דהוי תדיר, או דכל מוסף של כל רגל שמו עליו ולא חשיבו כחד ולא הוי תדיר ושתי הלחם קודמין.

והנה אם מקריבין שתי הלחם קודם המוספין א"כ אפשר דקריאת התורה היה אחר הקרבת שתי הלחם שהרי קריאת התורה הוא קודם מוסף, וא"כ ניחא שבקרבת המוספין דייקא לא כתיב חטאת שהקריבום אחר קריאת התורה שעל ידם זוכים ישראל שיהיו כאלו לא חטאו מימימיהם.

אבל אי נימא שהקריבו את המוסף קודם שתי הלחם א"כ נמצא שקריאת התורה היה קודם שתי הלחם וא"כ מ"ש קרבת המוספין משתי הלחם הא תרומיהו היו לאחר קריאת התורה.

ואפשר לומר על פי מה דאיתא בגמ' זבחים דף ו' ע"ב ר' שמעון אומר כבשי עצרת למה הן באין, כבשי עצרת

בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובקבלת עול תורה מעבירין ממנו כל החטאים שהרי הם עול מלכות ועול דרך ארץ שעלינו.

והנה יש לעיין איזה קרבן מקריבין קודם, האם השתי הלחם או המוספין, ולכא' מצינו בזה פלוגתא באחרונים, דהנה במנחת חינוך (מצוה ש"ז אות ה') דן במוסף של שבועות ושתי הלחם הי מנייהו קדים, ובתו"ד כתב וז"ל, א"כ ה"ל חובת היום כמו מוספין, ותדיר אין כאן כי מוספי עצרת הם פ"א בשנה, והקרבת הללו ג"כ וכו', וא"ל כיון דהמוסף נוהג ברי"ח וברגלים א"כ כיון דשם מוסף עליו ה"ל קצת תדיר להבאים בשביל הלחם וכה"ג אשכחן לענין קריאת התורה בשבת וכו', עכ"ל.

אולם בחזו"א (מנחות סימן ל"ג סק"ז) כתב דמוסף קודם לשתי הלחם משום דהוי תדיר וכליל, והיינו דס"ל להחזו"א דכל המוספין כחד ניעהו, ולכן חשיב שפיר תדיר, ובאמת כבר נחלקו בזה הראשונים, דברבינו גרשום (מנחות מ"ה ע"ב) כתב דמוסף קודם לשתי הלחם, ובדעת זקנים (פרשת

אמרו בירושלמי ראש השנה פרק ד' ר' משרשיא בשם ר' אידי בכל הקרבת כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקדוש ברוך הוא מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.

ויש בזה דבר תימא לכאורה, דנהי דבשעיר חטאת דמוספי עצרת שבפרשת פנחס לא כתיב חטאת אלא שעיר עזים אחד לכפר עליכם, מ"מ הרי בפרשת אמור כתיב גם במוספי עצרת ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת וגו', וכבר נתבאר למעלה מש"כ בזה הבניין שלמה.

והנה בפסיקתא דרב כהנא פסקא יב בחדש השלישי אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בניי, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני ה' סיני ומקבלין את התורה. אימתי, בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ונראה מזה דקבלת התורה בכל שנה אינה אלא בשעת קריאת התורה שבוה אנו מקבלין את התורה ולכן רק אחר שקיבלו את התורה חשובין אנו כאילו לא חטאנו מימינו.

והנה בקבלת התורה הרי אנו באים לקבל עול תורה, והוא מה שאמרו חזו"ל במשנה אבות פרק ג משנה ה רבי נחוניא

